

Michael HERZ – Peter MOLNAR (eds.): *The Content and Context of Hate Speech. Rethinking Regulation and Responses*
Cambridge–New York, Cambridge University Press, 2012. 544.
ISBN 978-052-113-836-9

Michael Herz és Molnár Péter szerkesztésében egy olyan tanulmánygyűjteményt tartalmaz az kezében olvasó, mely a szólásszabadság egy igen aktuális témáját, a gyűlöletbeszéd kérdését járja körül. A könyv témájának aktualitását egyrészt az adja, hogy a gyűlöletbeszéd – a kitágult kommunikációs térnek köszönhetően – a lokálisból globális kérdéssé vált. A másik tendencia, mely indokolja a kérdés összefoglaló tárgyalását az, hogy a globalizálódással párhuzamosan az államok a gyűlöletbeszédre egyre inkább a szólásszabadságot korlátozó, szabályozói válaszokat adnak.¹

A kötet ebben az aktuális gondolati keretben (globalitás és nemzeti szabályozások) hozza felszínre a gyűlöletbeszéd 'intézményével' kapcsolatos alapvető kérdéseket. Így például érdemes-e szabályozás útján korlátozni a gyűlöletbeszédet vagy az alkotmányos védelem kiterjed értékére és tartalmára tekintet nélkül az ilyen megnyilatkozásokra is? A közvita részét képezi-e egyáltalán a gyűlöletbeszéd, illetve – ennek előkérdéseként – meghatározható-e pontosan egyáltalán közéleti vita tartalma? Milyen lehetőségeket kínál, kihívásokat tartogat a nemzetközi szabályozás ezen a területen? A korlátozáson kívül milyen eszközök állnak rendelkezésünkre a gyűlöletbeszéd ellen-súlyozására? Mi tekinthető egyáltalán gyűlöletbeszédnek (a védett csoportok köre, a kisebbség-többség és a sérelem mértékének kérdése)?

A kötet tanulmányai leginkább ezeket a kérdéseket tárgyalják és helyezik különböző perspektívába. Az egyes írásokat a szerkesztők négy nagyobb részbe különítették el.

Az első részbe olyan írások kerültek, melyek tágabb perspektívából szemlélítetik a gyűlöletbeszéd kérdését, és a szabályozása melletti és elleni érveléseket vonultatják fel, inkább az utóbbi javára. Bevezetésként, egy interjú keretében Robert Post professzor beszél a közéleti vita (public discourses) koncepciójáról, valamint felhívja a figyelmet a gyűlöletbeszédrel kapcsolatos – egyébként pozitív indíttatású – szabályozások veszélyeire. A továbbiakban már tanulmányok keretében találhatunk érvelést a gyűlöletbeszéd alkotmányos védelme mellett (Bhikhu Parekh) és ellen (C. Edwin Baker), illetve szintén egy interjú kalauzol el minket a szabályozáson túli megoldások (aktív társadalmi válasz és élénk párbeszéd) világába (Kenan Malik). Az első részt két to-

¹ Miklós HARASZTI: Foreword: Hate Speech and the Coming Death of the International Standard before it was Born (Complaints of a Watchdog). In: Michael HERZ – Peter MOLNAR (eds.): *The Content and Context of Hate Speech Rethinking Regulation and Responses*. USA, Cambridge University Press, 2012. xiii.

vábbi tanulmány zárja, melyek az amerikai alkotmányos megközelítéssel foglalkoznak (Jamal Greene, Floyd Abrams).

A tanulmánykötet második része a gyűlöletbeszéd védelmének és/vagy korlátozhatóságának speciális kérdéseire fókuszál. Ez a rész is a szólásszabadság egy ismert művelőjének, Frederic Schauer professzornak az írásával nyit, melyben John Stuart Mill tételének (miért helytelen a valótlanok tartott véleményeket elnyomni) alkalmazhatóságát vizsgálja meg a gyűlöletbeszéd egy speciális esetének, a holokauszttagadásnak tükrében. Ezt követően a kötetben egyrészt az egyes államok gyűlöletbeszédrel kapcsolatos szabályozását, alkotmányos megítélését elemző írásokat találhatunk. Ide sorolható Julie Suk tanulmánya, mely a holokauszttagadás franciaországi kriminalizációját veszi górcső alá, Arthur Jacobson és Bernhard Schlink közös munkája, mely a gyűlöletbeszéd észak-amerikai alkotmányos védelmét teszi kritika tárgyává. Michel Rosenfeld tanulmánya számos nyugati demokrácia gyűlöletbeszédrel összefüggő alkotmányos gyakorlatáról ad összehasonlító elemzést. Andrei Richter pedig Oroszország és a poszt-szovjet államok extrémításokkal és a terrorizmussal szemben alkotott jogszabályokkal kapcsolatos jogalkalmazásról, az azokkal való visszaélésekről ad átfogó képet.

A szabályozói válaszok lehetősége mellett a második rész az alternatív megoldások és a mellette felhozható érvek megismerése számára is terepet biztosít. Ebbe a körbe tartozik a könyv egyik szerkesztőjének, Molnár Péternek a kétirányú javaslata, aki egyébként következetesen a szólásszabadsággal kapcsolatos, tartalmi alapú szabályozás minimalizálása mellett szokott érvelni. Javaslata egyrészt arra irányul, hogy a művészettel és a – legtágabb értelemben vett – oktatással kell a gyűlöletet tartalmazó kifejezésformákkal szemben fellépni. Másrészt Molnár az ilyen beszéd jogi korlátozásának lehetőségét is elfogadhatónak tartja pattanásig feszült társadalmi helyzetekben. A jogi korlátozáshoz ugyanakkor ki kell dolgozni pontosan az azonnali/küszöbön álló veszély tesztet, de azt kizárólag körültekintő módon szabad alkalmazni. Szintén a szabályozáson kívüli megoldást javasol Katharine Gelber, ugyanakkor hasonlóan Molnárhoz, ő sem tartja azt önmagában üdvöztetőnek a gyűlöletbeszéd elleni harcban. Gelber az ún. ellenbeszéd koncepcióját vizsgálja meg Ausztráliára fókuszálva, és arra jut, hogy csak akkor lehet sikeres ez a fellépés, ha az állam különböző módokon támogatólag lép fel ezen a területen. Ezzel a megoldással – Gelber szerint – mind a gyűlöletbeszédrel okozott ártalom kezelésre kerül, mind pedig a szólásszabadság megfelelő védelemben részesül. A második rész zárásaként Alon Harel pedig egy eddig egyáltalán nem vizsgált területtel kapcsolatosan vizsgálódik: mit jelent a beszélő számára a gyűlöletbeszéd?

A kötet harmadik része olyan alapkonfliktust boncolgató írásokat tartalmaz, mely a gyűlöletbeszéd szabályozással történő korlátozásával kapcsolatos viták mögött húzódik meg. Ugyanis mindenkinek, aki érintett ebben a vitában, válaszolnia kell arra a kérdésre: mely értékek mellett köteleződünk el jobban, a szólásszabadság vagy az egyenlőség értékei mellett? A záró részben elsőként három ismert jogász professzor fejti ki nézeteit szólásszabadság és egyenlőség kérdésében, az egyes írások egymás álláspontjára reagálnak, izgalmas szakmai vitát generálva. Míg Jeremy Waldron lehetségesnek tartja egyes esetekben a szólásszabadság korlátozását, és az egyenlőséget kényszerítő erőként értékeli, addig Ronald Dworkin védelmébe veszi a Waldron által kritizált, a szólásszabadságot preferáló álláspontot. Stephen Holmes professzor

pedig a két kollégájának érveire reagáló írásában fejti ki véleményét. Yared Mengistu a gyűlöletbeszéd etiópiai tapasztalatairól ír, és a szabályozást elfogadhatónak tartja a marginalizált kisebbségek védelme esetén, míg az ellenkező irányban szólásszabadság-párti. A harmadik fejezet két ismert észak-amerikai szabadságjogi harcossal készült interjúval zárul. Közülük Nadine Strossen (ACLU korábbi elnöke) kiáll a gyűlöletbeszéd erős alkotmányos védelme mellett tagadva azt az érvet, hogy ez az álláspont bármi módon visszavetné vagy aláásná az egyenlőség ügyét. Kollégája, Theodore Shaw (NAACP volt vezetője) óvatosabban fogalmazva, de szintén a szólás szabályozásának veszélyeire hívja fel a figyelmet, álláspontja szerint az éppen a gyűlöletbeszéd szemben védeni kívánt sérülékeny kisebbségek elhallgattatására használható fel, másrészt pedig az egyenlőség értékét ássa alá.

A kötet negyedik része a gyűlöletbeszéd nemzetközi jogi szabályozhatóságának kérdéseire koncentrál, éppúgy tartalmaz regionális, mint teljes nemzetközi áttekintő elemzést. Az utóbbi kategóriába tartozik Toby Mendel írása, mely a gyűlöletbeszéd nemzetközi szabályozásáról állapítja meg, hogy az koherens és hasznos elveket tartalmaz, melyek a nemzeti jogokban is alkalmazhatók. Az előbbi kategóriába pedig Tarlach McGonagle, valamint Eduardo Bertonni és Julio Rivera Jr. közös tanulmánya sorolható, előbbi az Európa Tanács jogi eszközrendszerét és fórumait foglalja össze, utóbbi pedig az emberi jogokról szóló amerikai egyezményről foglalkozik a gyűlöletbeszéd kezelésének szemszögéből. Végül, de nem utolsó sorban meg kell említenünk Monroe E. Price írását is, aki azt a határokon átívelő műholdas műsorszolgáltatásokkal kapcsolatban vizsgálja esetjogi alapon, hogy az államok miként megpróbálták ezeket műholdas médiatartalmakat, közöttük a gyűlöletbeszédet tartalmazókat, valamilyen módon ellenőrzésük alá vonni.

A tartalmak fenti áttekintéséből is nyilvánvalóvá válik, hogy egy széleskörű és sokszínű tematikával találkozunk az olvasó, melyből az is kiderül, hogy a gyűlöletbeszéd kezelésének módjai nagymértékben kultúra- és kontextus-függők. A tematika változatosságának és aktualitásának biztosítására garancia volt Molnár Péter szerkesztő személye, aki a szólásszabadsággal és a gyűlöletbeszédvel kapcsolatos több évtizedes kutatási tapasztalatait tudta a kötetbe építeni.

A mű visszatérő viszonyítási alapja a gyűlöletbeszéd észak-amerikai alkotmányos megközelítése. A mű erénye, hogy e közös játéktéren belül lehetőséget biztosít az eltérő megközelítések bemutatására is. Emellett az is láthatóvá válik, hogy korántsem olyan koherens a külső szemlélő számára egyébként egységesnek tűnő észak-amerikai megközelítés, maga az amerikai tudományos élet is megosztott a gyűlöletbeszéd szabályozhatóságának kérdésében.

A kötet így nem lezárni szeretne egy vitát, inkább a gyűlöletbeszédhez való viszonyulásban segít. Teszi ezt úgy, hogy a gyűlöletbeszéd legfőbb problémaköreit érintve ad tudományosan és a gyakorlat szempontjából is megalapozott támpontokat és érvrendszereket olvasója számára, legyen az a szólásszabadsággal foglalkozó kutató vagy a terület iránt fokozottan érdeklődő személy.